

Dorovský, Ivan

[**Lužina, Jelena. Makedonska nova drama, ili, Voved vo fenomenologijata na sovremenata makedonska dramaturgija**]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. D, Řada literárněvědná. 1997, vol. 46, iss. D44, pp. 160-161

ISBN 80-210-1731-7

ISSN 0231-7818

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107766>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

doslova“, zdá příliš kritický. Autorka je pro, aby se k domácímu dramatickému dědictví přistupovalo tvůrčím způsobem.

Za užitečnou považuji připojenou bibliografii tzv. bytových dramát 34 autorů (z nichž ovšem někteří patří do srbské nebo bulharské literatury!) a abecední rejstřík divadelních titulů, jež patří k této stylové formaci a o nichž se ví kdy, kde a kým byly uvedeny, jejichž texty se však nezachovaly.

Kniha Jeleny Lužinové přináší mnoho cenného materiálu, četné originální pohledy, některé nové tvůrčí postupy i dosud málo známé nebo neznámé informace. Svoje teoretické výklady a metodologické postupy opírá o názory soudobé západoevropské teatrologické vědy. Práce však bohužel budí dojem neuspořádanosti, nesystematičnosti, roztržitosti, roztržkanosti, roztržitosti, někdy i věcné a jazykové bezradnosti.

Ivan Dorovský

Jelena Lužina: Makedonska nova drama ili Voved vo fenomenologijata na sovremenata makedonska dramaturgija. Skopje 1996, 369 s.

Po knize *Istorija na makedonskata drama* (1995), o níž píšeme samostatně, vydala pilná makedonská teatroložka charvátského původu J. Lužinová další knihu, „která počítá s inteligentním a informovaným čtenářem“.

Po několikaletých průpravách se J. Lužinová pokusila vyložit své metodologické principy tím, že nejprve definovala širší kontext. Správně si přitom uvědomila, že bez podrobné bibliografie všeho toho, co se týká moderní makedonské dramatiky, nelze zjistit a systematizovat její celkový fond. Připojila proto ke své knize bibliografii existujícího fondu dramatických textů bez ohledu na to, zda byly otištěny knižně nebo časopisecky, zda byly uvedeny profesionálním či amatérským tělesem, zda byly vysílány v rozhlase nebo v televizi samostatně, v seriálech apod. U všech bibliografických jednotek (za léta 1950–1994 jich je více než 1200) autorka uvádí datum a místo premiéry, režiséra, místo jejího knižního nebo časopiseckého vydání.

Na základě takto rozříděné a usoustavněné bibliografie pak autorka přistoupila k praktické analýze, aby zjistila a teoreticky zobecnila jejich umělecké hodnoty. Dotkla se přirozeně divadelnosti či literárnosti dramatických textů, neboť se podle ní dosud zkoumala pouze literárnost, už méně nebo vůbec jejich divadelnost. To zřejmé proto, že dramatický text (divadelní hra) jako jeden ze základních literárních žánrů byl považován především za součást literatury. Na konkrétním příkladu tzv. prvního makedonského moderního dramatu, jímž je hra K. Čašuleho *Vejka na vetrot* (*Vánek větru*, 1957), autorka přistoupila k výkladům o divadelnosti a literárnosti textů z hlediska sémiotického, které považuje za nejhodnější metodologický postup k tomu, aby našla odpověď na otázku, co je vlastně divadelní umělecké dílo. Opírá se přitom o názory známých teoretiků a fenomenologů (R. Ingarden, R. Barthes, E. Husserl aj.)

Samostatnou pozornost věnuje Lužinová tzv. frekvenci (dramatické, dramaturgické, výrazové, strukturální, autorské, herecké, režisérské, divácké aj.), analyzuje ji, hledá souvislosti, spojení mezi frekvencí a tzv. moderní makedonskou dramatikou. Na příkladech z předválečné i poválečné domácí dramatiky autorka pojednala o tradici a současnosti a osvětlila (spíše naznačila), co je současný (moderní) text a „jak se kalila modernost“ v prvním poválečném desetiletí. Upozornila přitom na proces tzv. esteticky bezkonfliktní pružnosti, jenž začal v tehdejší jugoslávském kulturním životě a který se pak stal hlavním příznačným znakem celého poválečného vývoje literatur a literární kritiky jugoslávských národů.

Tzv. modelovosti (autorka termín zřejmě převzala od strukturalistů) věnuje Lužinová samostatný rozsáhlý výklad. Podle ní lze v současné makedonské dramatické rozeznat dva typy dramatické literatury: první typ je založen především na mluvě. Autorka jej nazvala dramatikou kumulativní mluvy. Druhý typ označila jako dramaturgickou redukovanou (fragmentární) mluvy. Lužinová přitom vychází mj. z prací R. Ingardena, který kromě jiného mluví nikoli o divadelním (dramatickém) textu, nýbrž o divadelním (uměleckém) díle (*Theaterliche Kunstwerk*).

Na příkladech z makedonské dramatické literatury se pak autorka pokouší (tu úspěšně, tu méně srozumitelně a složitě) uvedené typy nebo modely doložit, vyložit a vysvětlit. Podle způsobů, jakými kumulativní model mluvy napodobuje život, rozeznává v současné makedonské dramatice tři okruhy dramát: V prvním z nich, který autorka dokládá několika desítkami divadelních her, je mluva pouhým funkčním prostředkem k přenosu poselství a podle Ingardena umožňuje „komunikaci mezi lidmi, věcmi a procesy“.

Druhý okruh je zřetelný básnický způsob artikulace dramatické mluvy, zatímco třetí okruh tvoří hry intelektuálně verbalistické. Model dramatiky s redukovanou mluvou neustále koketuje s neverbálností, odmítá tradiční kategorie a pojmy, je konceptuální, asociativní. Jestliže se podle Th. Adorna avantgarda jako pojem zcela kryje s kulturou modernismu, který trvá od dob Baudelairových (1821–1867) do současnosti, pak ji známý záhřebský rusista A. Flaker charakterizuje jako stylovou formaci, která je časově vymezena první třetinou našeho století (1910–1935). Odlišnou definici navrhuje kroatistka Dubravka Oraičová–Tolićová. Avantgarda není podle ní pouze literární umělecké období, nýbrž je to „převládající způsob myšlení, příznačný výraz a vztah k větší části 20. století, tzn. že je to kultura“.

J. Lužinová pojednala rovněž o tzv. režisérské éře, tj. o režisérském divadelním modelu v Makedonii. Svůj výklad doložila analýzou scénických stvárnění některých výrazných her, které uvedli režiséři Vladimír Milčin (absolvent pražské FAMU), Branko Stavrev, Ljubiša Georgievski a Slobodan Unkovski.

Autorka poznamenává, že její práce je teatrologická, nikoli literární analýza „současné makedonské dramatiky“. Jsouc dobře poučena nejnovější odbornou literaturou, pokouší se vytvořit jakousi „teorii a metodologii“. Velmi často se však ve snaze po její aplikaci na dané téma za každou cenu bohužel utápí v teoriích, názorech, termínech a pojmech.

Přes všechny vyslovené i nevyslovené výtky je to práce, která si rozhodně zaslouží pozornosti makedonských i zahraničních teatrologů.

Ivan Dorovský

Metody, přístupy a typy literární vědy

František Kautman: K typologii literární kritiky a literární vědy. 189 stran, PRIMUS, Praha 1996.

Františku Kautmanovi (roč. 1927) se dostalo odborného školení v Praze a Moskvě; až do počátku 70. let byl vědeckým pracovníkem ČSAV a napsal řadu zajímavých studií, později mu byla publikační činnost z politických důvodů zakázána a jeho práce se objevovaly v samizdatu. Po roce 1989 publikuje velký trs monografií, které v předcházejících letech napsal. K jeho dílům 60. let patří především monografie *St. K. Neumann (1875–1917)*, *Člověk a dílo* (Academia, Praha 1966), *F. X. Šalda a F. M. Dostojevskij* (Academia, Praha 1968), studie *Literatura a filosofie* (Svoboda, Praha 1968) a *Náhěra rovnováhy* (Práce, Praha 1969), z prací vydaných po roce 1989 například *Svět Franze Kafky* (TORST, Praha 1990), *Masaryk, Šalda, Patočka* (Evropský kulturní klub, Praha 1990), *F. M. Dostojevskij — věčný problém člověka* (Rozmluvy, Praha 1992), *Polarita našeho věku v díle Egona Hostovského* (Evropský kulturní klub, Praha 1993); přirozenou součástí Kautmanovy kulturní aktivity jsou také práce filozofické a politologické, např. *Naděje a úskalí českého nacionalismu* (Česká expedice, Praha 1992) a román *Mrtvé rameno (Sen o Markétce)* [PRIMUS, Praha 1992]. Kautmanovy práce se vyznačují myšlenkovou šíří a hloubkou, stejně jako velkou erudicí; stojí většinou na pomezí filozofie a literární vědy.

Takto je založena také recenzovaná publikace, která již na počátku 70. let nestačila vyjít. Kautmanova studie je rusistická v tom smyslu, že vychází z ruského materiálu, především z ruské literární kritiky a vědy 19. století, s výjimkou první teoretické kapitoly a závěrečné přílohy *Hermeneutika a interpretace*. V úvodní části *Problémy výzkumu interpretací literárního díla* najdeme mimořádně zajímavé a cenné teze, které – oprávně se mj. o R. Ingardena a E. Staigera — ukazují na meze tzv. exaktnosti a jednoznačné textové orientace (viz citovaný Staigrův výrok: